

ZE ZAHRANIČÍ

Vybrané aspekty dokazovania v medzinárodnom trestnom práve vo svetle súčasnej judikatúry Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu

**Mgr. Igor N. BARILIK, Interní doktorand Katedry trestního
práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, právní
praktikant Úřadu prokurátora Mezinárodního trestního tribunálu
pro Rwandu**

V poslednom roku vyhlásil odvolací senát Medzinárodného trestného tribunálu Organizácie spojených národov pre genocídu v Rwande¹ dva rozsudky, ktoré obsahujú právne nálezy zásadne dotvárajúce medzinárodné trestné právo v záležitostiach hodnotenia dôkazov. Konkrétne ide o odvolacie rozsudky v kauzách *Siméon Nchamihigo v. Prokurátor* z 18. marca 2010² a *Protais Zigiranyirazo v. Prokurátor* zo 16. novembra 2009³.

Charakteristika odvolacieho konania pred tribunálom

Tribunál bol zriadený rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN 995 z 8. novembra 1994, len niekoľko mesiacov po tom, čo povstalecká armáda Rwandského patriotického frontu (*Rwandan Patriotic Front, RPF*) obsadila krajinu a ukončila genocídu, ktorej za sto dní padlo za obeť vyše osemstotisíc ľudí.⁴

¹ Plný názov je „Medzinárodný trestný tribunál pre stíhanie osôb zodpovedných za genocídu a iné vážne porušenia medzinárodného humanitárneho práva spáchané na území Rwandy a občanov Rwandy zodpovedných za genocídu a iné podobné zločiny spáchané na území susedných štátov medzi 1. januárom 1994 a 31. decembrom 1994“ (*International Criminal Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Genocide and Other Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Rwanda and Rwandan Citizens Responsible for Genocide and Other Such Violations Committed in the Territory of Neighbouring States between 1 January 1994 and 31 December 1994*); ďalej len tribunál alebo ICTR. Tribunál bol zriadený rezolúciou Bezpečnostnej rady OSN č. 955 v roku 1994. Sídli v meste Arusha v Tanzánii a pobočku má v meste Kigali v Rwande. Odvolací senát sídli v Haagu v Holandsku.

² *Siméon Nchamihigo v. The Prosecutor*, Case No. ICTR-2001-63-A, Judgement, 18. March 2010; ďalej len „Nchamihigo Appeal Judgement“.

³ *Protais Zigiranyirazo v. The Prosecutor*, Case No. ICTR-2001-73-A, Judgement, 16. November 2009; ďalej len „Zigiranyirazo Appeal Judgement“.

⁴ Viac k pozadiu genocídy v Rwande a medzinárodnému trestnému právu všeobecne pozri literatúru uvedenú na konci článku.

Tribunál je zložený z troch súdnych senátov (*Trial Chambers*) a odvolacieho senátu (*The Appeals Chamber*), úradu prokurátora (*The Office of the Prosecutor*) a úradu tajomníka (*The Registrar*).⁵

Právo odsúdeného a prokurátora na odvolanie voči rozsudku súdneho senátu je zakotvené v článku 24 Štatútu tribunálu⁶. Procesné zásady odvolacieho konania sú ďalej definované v siedmej časti Pravidiel procesu a dokazovania.⁷ Štandard odvolacieho prieskumu taktiež rozvíja judikatúra tribunálu, pričom je zvykom, že sa pripomína v úvode odvolacích rozsudkov. Odvolací senát preskúma údajné právne a skutkové omyly (*errors in law, errors in fact*), pričom do úvahy zoberie len tie odvolacie dôvody (*Grounds of Appeal*), ktoré naznačujú, že právny omyl spôsobil zneplatnenie rozsudku (*invalidation of judgement*), resp. že omyl skutkový viedol k nespravodlivému rozhodnutiu (*miscarriage of justice*).⁸ Judikatúra dovodila, že odvolací senát sa navyše môže zaoberať právnou otázkou, ktorá síce neovplyvňuje rozsudok, ale má všeobecný význam pre jurisprudenciu tribunálu.⁹

Ak je odvolacím dôvodom právny omyl, odvolateľ má povinnosť podložiť svoje tvrdenia vhodnou argumentáciou a vysvetliť, ako omyl zneplatňuje rozhodnutie súdneho senátu; aj napriek nesplneniu tejto povinnosti odvolací senát stále môže prehodnotiť podanie a konštatovať právny omyl.¹⁰ V prípade, že odvolací senát nájde právny omyl, vysloví

⁵ Viac ku charakteristike tribunálu pozri Šturma, P. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*, str. 99-104; Válek, P. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních tribunálů ve světle mezinárodního práva*, str. 10-12 a ďalšiu literatúru uvedenú na konci článku.

⁶ Štatút tribunálu (*Statute of the Tribunal*), prijatý 8. novembra 1994 v znení z 13. októbra 2006; prebrané z www.unictt.org dňa 30. júna 2010.

⁷ Pravidlá procesu a dokazovania (*Rules of Procedure and Evidence*), prijaté 29. júna 1995 v znení z 1. októbra 2009; prebrané z www.unictt.org dňa 30. júna 2010.

⁸ *Nchamihigo Appeal Judgement*, para. 7-10.

⁹ *Tadić Appeal Judgement*, para. 247.

¹⁰ *Zigiranyirazo Appeal Judgement*, para. 9, citujúc *Ntakirutimana Appeal Judgement*, para. 11 (citácie vynechané).

správny štandard, a zároveň ho uplatní pri prehodnotení nálezu súdneho senátu, ako i dôkazov, ktoré boli vykonané. Rozsudok potvrdí len vtedy, ak je aj po tomto prehodnotení presvedčený nad opodstatnené pochybnosti (*beyond reasonable doubt*), že sa obžalovaný dopustil skutku, za ktorý je stíhaný.¹¹

Odvolací senát zruší skutkové nálezy len vo výnimočných prípadoch, pretože si je vedomý, že súdny senát je pri hodnotení dôkazov v lepšej pozícii, keďže môže svedkov pri vypovedaní priamo pozorovať. Zasiahne iba vtedy, ak je presvedčený, že žiadny rozumný posudzovateľ (*reasonable trier of fact*) by nedošiel k takémuto nálezu, poprípade ak je nález celkovo chybný. K skutkovému omylu navyše pri posúdení výroku v rozsudku súdneho senátu prihliadne až vtedy, ak je presvedčený, že tento omyl viedol k nespravodlivému rozsudku.¹²

Na odvolacie konanie sa *mutatis mutandis* použijú ustanovenia o procese pred súdnym senátom.¹³ Konanie začína podaním prehlásenia o odvolaní (*Notice of Appeal*), v ktorom odvolateľ vymenuje odvolacie dôvody a poskytne odvolaciemu senátu základné argumenty v prospech svojho odvolania. Predseda senátu môže spomedzi členov senátu určiť sudcu pre prípravné odvolacie konanie (*Pre-Appeal Judge*), ktorý bude rozhodovať o predbežných procesných záležitostiach pred samotným pojednávaním. Inak o týchto otázkach rozhodne senát ako celok. Odvolateľ je následne povinný v určitom časovom limite podať písomné odvolanie (*Appellant's Brief*), ktorý má obsahovať podrobnú argumentáciu. Na odvolanie reaguje protistrana vlastným vyjadrením (*Respondent's Brief*). Odvolateľ má potom právo na reakciu (*Brief in Reply*). Po vypršaní lehôt pre uvedené podania vytýči pojednávanie vo veci

¹¹ Nchamihigo Appeal Judgement, para. 9.

¹² Zigiranyirazo Appeal Judgement, para. 11, citujúc Krstić Appeal Judgement, para. 40 (citácie vynechané).

¹³ Procesné ustanovenia špecifické pre odvolacie konanie sú definované v Pravidlách procesu a dokazovania; pozri Rules of the Procedure and Evidence, Rules 107-119.

(*Oral Hearing*). Na pojednávaní senát vypočuje argumenty odvolateľa a protistrany, poprípade doplní dokazovanie. Po skončení pojednávania sa členovia senátu poradia a rozhodnú väčšinou hlasov na základe obsahu spisu z pojednávania v prvej inštancii a argumentov strán (popr. doplnených dôkazov) v odvolacom konaní. Senát môže vyniesť rozsudok alebo vrátiť vec súdnemu senátu na opätovné konanie (*Re-Trial*). Ak vynesie rozsudok, môže potvrdiť (*affirm*), zrušiť (*reverse*) alebo zmeniť (*revise*) rozhodnutia súdneho senátu.¹⁴ Rozsudok sa vyhlási verejne a okamžite sa vykoná.

Stručný popis prípadov

Siméon Nchamihigo v. Prokurátor

Obžalovaný Siméon Nchamihigo pochádza z Gatare *commune* v Rwande. V roku 1994 bol zástupca prokurátora v Cyangugu *préfecture* na juhozápade Rwandy. 17. júla 1994 ušiel do exilu v Demokratickej republike Kongo (vtedy Zair). Potom pracoval pod falošnou identitou pri ICTR ako vyšetrovateľ pre obhajobu. Zatknutý bol v máji 2001 v meste sídla tribunálu Arusha v Tanzánii, po tom, čo ho identifikoval svedok v inom prípade.¹⁵

Súdny senát uznal Nchamihiga vinným z trestných činov *genocídy* (zabíjanie¹⁶ okolo 7. apríla 1994, zabitie Joséphine Mukashema, Hélène a Marie, zabitie farára Josepha Bonezu, zabíjanie ľudí vzatých zo štadióna Kamarampaka dňa 16. apríla 1994, masakra vo farnosti Shangí, masakra vo farnosti Hanika, masakra v nemocnici a vo farnosti v Mibilizi, masakra v škole Nyakanyinya a masakra v Gihundwe *secteur*), *vraždy ako zločinu*

¹⁴ Statute of the Tribunal, Article 24 (2)

¹⁵ Nchamihigo Appeal Judgement, para. 2; Nchamihigo Trial Judgement, para. 7.

¹⁶ Termín „zabíjanie“, resp. „zabíť“ sa v článku používa ako preklad anglického slova *killing*. Rozumie sa ním označenie skutkového deja, a nie právnej kvalifikácie, ako je tomu v novom českom i slovenskom trestnom zákonníku.

proti ľudskosti (zabitie Joséphine Mukashema, Hélène a Marie a zabitie farára Josepha Bonezu), *vyhladzovania ako zločinu proti ľudskosti* (zabíjanie okolo 7. apríla 1994, masakra v nemocnici a vo farnosti v Mibilizi, masakra v škole Nyakanyinya a masakra v Gihundwe *secteur*) a *iných podobných neľudských činov* (útok na Jeana de Dieu Gakwandi) a odsúdil ho na trest odňatia slobody na doživotie.¹⁷

V odvolaní Nchamihigo prezentoval 36 odvolacích dôvodov a požadoval, aby ho odvolací senát oslobodil spod všetkých bodov obžaloby a okamžite prepustil na slobodu, respektíve aby zmiernil trest uložený súdnym senátom.¹⁸ Prokurátor navrhol zamietnuť všetky body odvolania.¹⁹ Odvolací senát po pojednávaní dňa 29. septembra 2009 rozhodol tak, že zrušil odsúdenia za päť skutkov a v ostatných bodoch potvrdil odsudzujúci rozsudok súdneho senátu. Navyše znížil trest na 40 rokov odňatia slobody.²⁰

Protais Zigiranyirazo v. Prokurátor

Obžalovaný Protais Zigiranyirazo sa narodil v Giciye *commune*²¹ patriacej do Gisenyi *préfecture* v Rwande. Patril medzi prominentné osoby v krajine a bol švagrom prezidenta Juvénala Habyarimanu, ktorého smrť v troskách zostreleného lietadla dňa 6. apríla 1994 poslúžila extrémistickým silám v Rwande ako bezprostredný spúšťač genocídy. Od roku 1969 Zigiranyirazo vykonával funkciu poslanca rwandského parlamentu. V roku 1973 sa stal prefektom Kibuye a v rokoch

¹⁷ Idem, para. 3.

¹⁸ Idem, para. 4.

¹⁹ Idem, para. 5.

²⁰ Idem, para. 405.

²¹ Názvy územných celkov, na ktoré sa geograficky členila Rwanda v roku 1994, uvádzame podľa obyčaje vo francúzskom origináli: *préfecture*, *commune*, *secteur* a *cellule* (v poradí od väčšieho celku k menšiemu).

1974 až 1989 bol prefektom Ruhengeri. Po rezignácii študoval v Kanade a po návrate do Rwandy v roku 1993 začal podnikat'.²²

Zigiranyirazo bol súdnym senátom uznaný vinným za *genocídu a vyhladzovanie ako zločinu proti ľudskosti* (podieľanie sa na vyvraždení okolo 800 až 1500 utečencov z kmeňa Tutsi na Kesho Hill v Gisenyi *préfecture* dňa 8. apríla 1994) a za *pomoc a návod k trestnému činu genocídy* (zabitie 10 až 20 ľudí na cestnej zátarase v štvrti Kiyovu v hlavnom meste Kigali). Za tri trestné činy dostal obžalovaný tresty odňatia slobody na 20, 15 a 20 rokov, ktoré mali byť vykonané súbežne.²³

Obžalovaný sa odvolal voči odsudzujúcim výrokom i trestu. Na základe 17 odvolacích dôvodov požadoval oslobodenie spod všetkých bodov obžaloby a okamžité prepustenie na slobodu, respektíve zmiernenie trestu. Prokuratúra navrhla zamietnuť všetky body odvolania.²⁴ Prokurátor sa taktiež odvolal voči výroku o treste, pričom navrhol uložiť Zigiranyirazovi trest odňatia slobody na doživotie, alebo aspoň na dobu dlhšiu ako 20 rokov.²⁵ Pojednávanie pred odvolacím senátom prebehlo dňa 28. septembra 2009. Odvolací senát zrušil odsudzujúci rozsudok súdneho senátu, obžalovaného oslobodil spod všetkých bodov obžaloby a nariadil jeho okamžité prepustenie na slobodu.²⁶

Štandard hodnotenia dôkazov

V uvedených prípadoch mal pre rozhodnutia odvolacieho senátu zásadný vplyv spôsob, akým súdne senáty hodnotili dôkazy oboch strán vykonané na pojednávaniach v prvej inštancii. Súdne senáty sa dopustili viacerých chýb, z ktorých niekoľko malo priamy dopad na zrušenie ich rozhodnutí

²² Zigiranyirazo Appeal Judgement, para. 2.

²³ Idem, paras. 3, 4.

²⁴ Idem, para. 5.

²⁵ Idem, para. 6.

²⁶ Idem, para. 79.

odvolacím senátom. Ako už bolo uvedené vyššie, ide o výnimočné zásahy v situáciách, kde chyby súdnych senátov mali za následok vynesenie nespravodlivých rozsudkov.

Úvodom uvedieme jeden príklad, kde odvolací senát v kauze *Nchamihigo* zrušil usvedčenia súdnym senátom, z dôvodu chybného posúdenia dôkazov. Takéto rozhodnutie je vždy delikátnou záležitosťou, o čom svedčí tesný pomer hlasov v odvolacom senáte. V otázke zavraždenia troch dievčat z kmeňa Tutsi sa na zrušení usvedčenia obžalovaného zhodla väčšina pozostávajúca z troch sudcov, pričom sudcovia Fausto Pocar a Liu Daqun pripojili k rozsudku svoje odlišné stanovisko. Pre úplnosť dodávame, že sudca Pocar ďalej nesúhlasil s väčšinou odvolacieho senátu v prípadoch zabíjania ľudí vzatých zo štadióna Kamarampaka, masakry v nemocnici a vo farnosti v Mibilizi a masakry v škole v Nyakanyinya.

Nchamihigo bol odsúdený za *pomoc a návod* k zavraždeniu troch dievčat na základe výpovede svedka prokuratúry BRD, ktorý mal byť ich spolužiakom na Nyalukemba Institute. Svedok vypovedal, že Nchamihigo mal prislúbiť týmto dievčatám, že ich odvedie do bezpečia, ale namiesto toho sa od obžalovaného dozvedel, že dievčatá boli zavraždené, lebo boli *Inkotanyi*²⁷. Následne na to šiel do Gatandary, kde našiel ich telá. Súdny senát prijal toto svedectvo, aj napriek tomu, že nebolo potvrdené iným dôkazom, a navyše svedok BRD bol už raz odsúdený za krivú výpoveď. Odôvodnil to tým, že svedok vypovedal jasne a presvedčivo, a že jediný opodstatnený úsudok, ktorý z výpovede mohol vyvodiť, bol ten, že obžalovaný

²⁷ Inkotanyi je výraz, ktorým sa označovali príslušníci RPF. Pôvodne označoval príslušníkov družiny kráľa kmeňa Tutsi. Extremisti ho počas genocídy uplatňovali na všetkých príslušníkov kmeňa Tutsi ako údajných podporovateľov povstalcov z RPF. Podobne sa používal aj hanlivý výraz Inyenzi, ktorý v jazyku kinyarwanda znamená „šváby“. Pozri Nahimana et al. Appeal Judgement, para. 739.

vzal dievčatá k barikáde Gatandara, aby boli zavraždené pre ich etnickú príslušnosť.²⁸

Obhajoba v odvolaní oponovala názoru súdneho senátu, že sa jej nepodarilo vniešť opodstatnenú pochybnosť do tvrdenia svedka BRD o tom, že spolu s dievčatami navštevoval rovnakú školu. Zároveň napadla výrok súdneho senátu o jedinom opodstatnenom úsudku, ktorý mohol vyvodiť z výpovede. Podľa obhajoby súdny senát zlyhal pri vyhodnotení alternatívnych úsudkov, konkrétne, že z výpovede mohlo vyplývať, že obžalovaný skutočne odniesol dievčatá do bezpečia, ale tie boli následne bez jeho pričinenia zavraždené.²⁹

Väčšina odvolacieho senátu sa priklonila k argumentácii obhajoby. V svojom dokazovaní obhajoba prezentovala listiny absolventov na Nyalukemba Institute z rokov 1992-1993 a 1993-1994 a určité zoznamy dennej dochádzky v školskom roku 1993-1994. V žiadnom zo zoznamov nefigurovali mená svedka BRD ani zavraždených dievčat. Svedok prokuratúry BRD nemal možnosť tieto zoznamy komentovať. Súdny senát rozhodol, že sa nebude spoliehať na tieto zoznamy z viacerých dôvodov.³⁰ Odvolací senát toto rozhodnutie považoval za chybné, keďže podľa väčšiny sudcov školské zoznamy podstatne ohrozili vierohodnosť tvrdenia o štúdiu zmienených osôb na inštitúte v danom období. Súdny senát mal posúdiť vierohodnosť svedka BRD aj vzhľadom na to, že jeho svedectvo nebolo potvrdené, a zároveň jeho vierohodnosť naštrbovalo predchádzajúce odsúdenie za krivú výpoveď. Ďalšiu nezrovnalosť predstavoval určitý úsek výpovede BRD, z ktorého súdny senát vyvodil, že svedok bol zastrašovaný obžalovaným. Podľa odvolacieho senátu súdny senát vyslovil, že

²⁸ Nchamihigo Appeal Judgement, paras. 67, 68.

²⁹ Idem, paras. 69-71.

³⁰ Súdny senát zdôvodnil, že sa na školské zoznamy nebude spoliehať, pretože podľa svedka RDCB boli zoznamy kompilované až na konci roka, situácia v Rwande v roku 1994 bola chaotická, a v zoznamoch sa vyskytli veľké rozdiely medzi počtami študentov počas dvoch školských rokov. Pozri Nchamihigo Trial Judgement, para. 123.

toto zastrasovanie ustanovilo súvislosť medzi obžalovaným a vraždami troch dievčat. Keďže však zo svedeckej výpovede nevyplývalo, že Nchamihigo mal zastrasovať BRD, odvolací senát zaujal názor, že úsudok súdneho senátu o účasti obžalovaného na vraždách bol týmto vážne nalomenný. Celkovo mala väčšina odvolacieho senátu námietky voči úsudku súdneho senátu o vine obžalovaného, keďže jeho postup nebol v súlade s judikatúrou.³¹ Z výpovede BRD odvolací senát ustanovil tieto fakty: svedok nevedel, kde obžalovaný odviezol dievčatá; obžalovaný povedal svedkovi, že dievčatá boli zavraždené; a že svedok našiel telá dievčat v Gatandare. Svedok zároveň poprel, že v Gatandare bola cestná zátarasa, a nikdy netvrdil, že by ho obžalovaný bol zastrasoval. Súdny senát naproti tomu dospel k úsudku, že obžalovaný „zobral dievčatá ku zátarase v Gatandare, aby mohli byť zabití, pričom ich označil za *Inkotanyi*, a týmto konaním pomohol a navádzal k ich usmrteniu.“ Podľa väčšiny odvolacieho senátu súdny senát zneužil právomoc uváženia dôkazov, keďže dostatočne nevysvetlil, prečo dospel k názoru, že toto bol jediný úsudok, ktorý mohol vyvodit' z vykonaných dôkazov. Odvolací senát preto zrušil výrok o vine za tento skutok.³²

Úvodom spoločného odlišného stanoviska³³ sudcovia Pocar a Liu zdôraznili, že „súdny senát má plnú právomoc uváženia pri zhodnotení, akú váhu a vierohodnosť pripíše výpovedi svedka“.³⁴ Keďže súdny senát vyhodnotil, že svedok BRD vypovedal priamo a úprimne a obstál pri krížovom výsluchu, odvolací senát mal na toto hodnotenie vierohodnosti brať

³¹ „Keď je v odvolaní napadnutý vyvodený úsudok o materiálnom fakte podporujúcom odsudzujúci rozsudok, štandard je splnený, keď vyvodený úsudok bol jediný opodstatnený, ktorý mohol byť vyvodený z vykonaných dôkazov. V takýchto prípadoch stojí odvolací senát pred otázkou, či bolo pre súdny senát opodstatnené vylúčiť alebo ignorovať iné úsudky, ktoré viedli k záveru, že naplnenie skutkovej podstaty trestného činu nebolo dokázané. Ak by žiadny rozumný súdny senát nemohol ignorovať úsudok priaznivý pre obžalovaného, odvolací senát zruší skutkový úsudok súdneho senátu a zruší odsudzujúce rozsudky založené na tomto úsudku.“ Pozri Nchamihigo Appeal Judgement, para. 80; citujúc Stakić Appeal Judgement, para. 219 (citácie vynechané) a ďalšie judikáty.

³² Nchamihigo Appeal Judgement, paras. 73-83.

³³ Nchamihigo Appeal Judgement, Joint Partly Dissenting Opinion of Judges Pocar and Liu.

³⁴ Idem, para. 3, citujúc Nahimana et al. Appeal Judgement, para. 194.

ohľad.³⁵ Rovnako podľa odlišného stanoviska súdny senát nepochybil, keď sa rozhodol nespoliehať na školské zoznamy, hlavne keď toto svoje rozhodnutie riadne zdôvodnil. Podľa odlišného stanoviska obhajoba zlyhala pri vedení krížového výsluchu tým, že sa svedka nespýtala na zoznamy študentov. Bolo by omylom pričítať túto chybu súdnemu senátu, keďže senát nie je zodpovedný za stratégiu obhajoby. Naopak súdny senát nielenže nepochybil pri prevalení dôkazného bremena, ale zároveň zlyhanie obhajoby správne vzal do úvahy.³⁶ Čo sa týka údajného zastrašovania, hoci disentujúci sudcovia súhlasili s väčšinou v tom, že z výpovede nie je možné doložiť žiadne zastrašovanie svedka obžalovaným, jedným slovom dodali, že táto chyba nijako neovplyvnila nález o účasti obžalovaného na vraždách troch dievčat. Súdny senát sa zaoberal otázkou zastrašovania na inom mieste rozsudku, a nie je tak možné doložiť súvislosť medzi údajným zastrašovaním a diskutovaným skutkom.³⁷ Z faktov ustanovených výpoveďou svedka BRD, konkrétne že (1) odvolateľ vedel, že dievčatá boli Tutsi, (2) odvolateľ sprevádzal príslušníka *Interahamwe*³⁸, ktorý hľadal dievčatá v príbytku svedka BRD, (3) dievčatá boli následne zabité, a (4) odvolateľ povedal svedkovi BRD, že boli zabité, lebo boli *Inkotanyi*, súdny senát vyvodil jediný možný úsudok, že Nchamihigo vzal dievčatá k barikáde Gatandara, aby boli zavraždené, pretože boli Tutsi. Vzhľadom na „kontext genocídy v Rwande“ a kombináciu uvedených faktov, disentujúci sudcovia neboli presvedčení o tom, že žiaden rozumný senát by z vykonaných dôkazov nemohol vyvodit' jediný možný záver o vine obžalovaného.³⁹ Na margo tejto záležitosti si dovoľíme konštatovať, že po preštudovaní rozsudkov osobne považujeme argumentáciu odlišného stanoviska za presvedčivejšiu.

³⁵ *Idem*, para 3 in fine.

³⁶ *Idem*, paras. 4, 5.

³⁷ *Idem*, para. 2.

³⁸ *Interahamwe* bola mládežnícka organizácia politickej strany MRND, ktorá sa počas genocídy militarizovala, a jej členovia patrili medzi najväčších extrémistov a obzvlášť brutálnych vrahov. Výraz v kinyarwande doslovne znamená „tí, čo spolu bojujú“. K procesu s pohlavárom *Interahamwe* pozri *Rutaganda Appeal Judgement*.

³⁹ *Idem*, para. 6.

Pri každom omyle v prvostupňovom rozsudku odvolací senát zároveň artikuluje správny štandard, ktorý sa má v budúcom rozhodovaní uplatňovať pri hodnotení určitého dôkazného prostriedku.⁴⁰ V odvolacích rozsudkoch vo veciach *Zigiranyirazo* a *Nchamihigo* boli zvlášť ozrejmene štandardy posudzovania **alibi** obžalovaného a hodnotenia **svedeckej výpovede spolupáchateľa** (*accomplice testimony*), s dôrazom na požiadavku potvrdzovania dôkazu (*corroboration of evidence*).

1. Alibi

Problematikou alibi sa odvolací senát zaoberal už v minulosti v niekoľkých rozsudkoch, no v prípade *Zigiranyirazo* ponúkol ucelený výklad hodnotenia alibi. Podobne i odvolací rozsudok prípadu *Nchamihigo* obsahuje cenné právne názory ohľadom tejto problematiky pre ďalšiu súdnu prax trestných tribunálov.

Základné princípy pre dokazovanie alibi sú uvedené v paragrafoch 17 a násl. rozsudku *Zigiranyirazo*. Najlepšie ich vystihne preklad samotného znenia rozsudku:

Alibi nezakladá obhajobu v pravom význame slova. Vznesením alibi obžalovaný jednoducho popiera, že bol v pozícii spáchať trestný čin, pre ktorý je stíhaný. Obžalovaný nenesie bremeno dokázať svoje alibi nad opodstatnené pochybnosti. Naopak, jemu stačí prezentovať dôkaz, ktorý napovedá, že nebol prítomný na mieste činu v inkriminovanom čase, alebo inak povedané prezentovať dôkaz spôsobilý vnieť opodstatnenú pochybnosť do argumentácie prokuratúry.

⁴⁰ Tento tradičný aspekt anglo-americkéj právnej kultúry common law je bezpochyby fakticky uplatňovaný aj v medzinárodnom trestnom práve.

Ak existuje odôvodnená možnosť, že je alibi pravdivé, musí byť akceptované.⁴¹

Alibi slúži účelu vnieť opodstatnenú pochybnosť do dôkazov prokuratúry indikujúcich, že sa obžalovaný zúčastnil určitej udalosti na konkrétnom mieste a v konkrétnom čase. Aby bolo alibi úspešne vznesené, obhajoba musí poprieť, že sa obžalovaný zdržoval na mieste činu v inkriminovanom čase, a zároveň prezentovať dôkazy podporujúce toto tvrdenie.

Neexistuje formálna požiadavka na konkrétny typ dôkazového prostriedku, ktorým sa dokazuje alibi. Za dôkaz alibi tak môžeme považovať každý dôkaz, ktorý podporuje tvrdenie obhajoby o neprítomnosti obžalovaného v čase, keď sa udial skutok. Najčastejšie pôjde o svedeckú výpoveď či výpoveď samotného obžalovaného, ale i výpoveď experta, zistenia z obhliadky miesta činu a iné dôkazné prostriedky. Dôkaz alibi môže byť tiež nepriamy, poprípade odvodený.⁴²

Problematika dôkazného bremena

Štatút tribunálu v článku 20 ods. 3 zakotvuje princíp prezumpcie nevinny, kým nie je obžalovanému preukázaná vina. Bremeno dokázať vinu obžalovaného spočíva počas procesu pred tribunálom na prokurátorovi. Aby mohol byť obžalovaný uznaný vinným, musí prokurátor presvedčiť väčšinu sudcov súdneho senátu o tom, že vina bola dokázaná nad opodstatnené pochybnosti.⁴³ *A contrario* pokiaľ existuje opodstatnená

⁴¹ Zigranyirazo Appeal Judgement, para. 17 (citácie vynechané).

⁴² Ku deleniu dôkazov na priame – nepriame a pôvodné – odvodené – odvodené a ich charakteristike pozri napr. Jelínek, J. Trestní právo procesní, str. 355-359. Slovenským termínom najlepšie odpovedajú tieto termíny v právnickej angličtine: priamy dôkaz (direct evidence), nepriamy dôkaz (circumstantial evidence), pôvodný dôkaz – výpoveď očitého svedka (eyewitness evidence), odvodený dôkaz (hearsay evidence), aj keď musíme zdôrazniť, že ide o názorné vymedzenie, keďže dôkazné právo upravujúce tieto termíny v krajinách common law je veľmi obsiahle a členité.

⁴³ Zigranyirazo Appeal Judgement, para. 89; citujúc Pravidlá procesu a dokazovania, pravidlo 87 (A).

pochybnosť o vine obžalovaného, musí byť oslobodený spod obžaloby.

Na úspech alibi jednoducho postačuje, aby vnieslo pochybnosť o tom, že obžalovaný bol v inkriminovanom čase na mieste činu, a teda o tom, že mohol trestný čin spáchať *i.e.* že je vinný z trestného činu. Obžalovaný nie je povinný dokázať nad opodstatnenú pochybnosť, že nebol na mieste činu alebo bol niekde inde v čase, keď bol spáchaný skutok. Ak by to od neho bolo vyžadované, došlo by ku prevaleniu dôkazného bremena na obžalovaného, čo odvolací senát považuje za právny omyl. Či sa tak stalo hodnotí odvolací senát v prvom rade z jazykového výkladu rozsudku (napr. „obhajoba musí negovať tvrdenia obžaloby“, „obhajoba sa musí odbremeniť“,...).⁴⁴ Zároveň však musí zobrať do úvahy širší kontext argumentácie súdneho senátu, pretože nesprávne volená formulácia ešte nemusí automaticky znamenať, že súdny senát chybné prevalil dôkazné bremeno na obhajobu.⁴⁵ Naopak k faktickému prevaleniu bremena môže dôjsť i vtedy, keď súdny senát pri úvahách vychádza zo správneho princípu dôkazného bremena spočívajúceho na obžalobe, ako sa stalo v prípade *Zigiranyirazo*.

Prvý stíhaný skutok spočíval v tom, že obžalovaný mal v doobedňajších hodinách dňa 8. apríla 1994 prehovoriť k skupine zabijakov pred tým, než spustili útok na utečencov z kmeňa Tutsi na Kesho Hill. Deväť svedkov obhajoby svedčilo, že videlo obžalovaného počas uvedeného dňa v Camp Kanombe na juhozápade mesta Kigali, no nevedeli presne určiť čas, kedy tak bolo. Súdny senát odmietol tieto tvrdenia pretože nevylučovali možnosť, že sa obžalovaný 8. apríla 1994 ráno mohol dostaviť na Kesho Hill. Tým prevalil dôkazné bremeno na

⁴⁴ Idem, para. 19; citujúc Musema Appeal Judgement, para. 209 a ďalšie judikáty.

⁴⁵ Idem, para. 20.

obhajobu, ktorá nevedela dokázať detailné pozície obžalovaného počas inkriminovaného dňa.⁴⁶

Druhý skutok pozostával z aktov pomoci a návodu k zabíjaniu civilistov pri zátarase Kiyovu v hlavnom meste Kigali v dňoch 12. a 17. apríla 1994. Súdny senát prijal dôkazy obhajoby naznačujúce, že obžalovaný sa približne týždeň po 11. apríli zdržoval v Rubaya Tea Factory v Gisenyi *préfecture*, no zároveň uviedol, že obžalovaný nemá alibi na inkriminované dni, pretože výpovede svedkov obhajoby nevyklúčili možnosť, že počas týchto dní opustil Rubaya. Opäť sa tak dopustil právneho omylu prevalením dôkazného bremena.⁴⁷

Právny omyl spočívajúci v prevalení dôkazného bremena na obhajobu za zhojí tak, že odvolací senát prehodnotí všetky dôkazy vykonané pred súdnym senátom *de novo*, aplikujúc správny štandard.⁴⁸

Vyvrátenie alibi

Súdny senát musí prijať náležite vznesené alibi, pretože to je samo o sebe spôsobilé vnieť pochybnosti o vine. Prokuratúre teda nestačí trvať na dôkazoch (akokoľvek vierohodných) o tom, že obžalovaný sa mohol dopustiť skutku, pre ktorý je stíhaný, ale zároveň musí náležite vznesené alibi vyvrátiť (*to rebut the properly raised alibi*):

Keď je alibi náležite vznesené, prokuratúra musí presvedčiť [súdny senát] nad opodstatnené pochybnosti, že aj napriek alibi sú fakty, ktoré uvádza, pravdivé. Môže to urobiť napríklad tým, že demonštruje, že sa alibi v skutočnosti netýka doby, v ktorej mal

⁴⁶ Idem, paras. 40-43.

⁴⁷ Idem, para. 64.

⁴⁸ Idem, paras. 43, 64.

obžalovaný spáchať trestný čin. Ak sa dôkazy alibi *prima facie* vzťahujú na aktivity obžalovaného v relevantnom čase, keď sa udial skutok, prokuratúra musí eliminovať opodstatnenú možnosť, že je alibi pravdivé, napríklad tým, že demonštruje, že dôkaz alibi nie je vierohodný.⁴⁹

V podstate tak odvolací senát vymedzuje dve skupiny náležite vzneseného alibi. Prvú skupinu tvorí alibi časovo alebo priestorovo irelevantné ku stíhanému skutku, keďže sa vzťahuje k času alebo miestu inému, než kedy/kde sa odohral skutok. Napríklad Nchamihigove alibi sa týkali miesta jeho pobytu pred marcom 1994, pričom bol stíhaný za skutky, ktoré sa udiali až v apríli.⁵⁰ Prokuratúra úspešne vyvráti tento druh alibi tým, že poukáže na ich irelevantnosť so stíhaným skutkom, pričom už nemusí napadnúť ich pravdivosť.

Do druhej skupiny patria alibi, ktoré sa bezprostredne týkajú inkriminovaného miesta a času. Tieto alibi sa vyvrátia len tým, že prokuratúra dokáže nad opodstatnené pochybnosti, že sú nepravdivé (*untrue*). Ako príklad uvádza odvolací senát možnosť prokurátora preukázať nevierohodnosť (*incredibility*) dôkazu alibi.

V prípade *Nchamihigo* obhajoba vzniesla alibi *inter alia* výpoveďou samotného obžalovaného. Nchamihigo vypovedal, že dňa 7. apríla 1994 ho okolo pol ôsmej ráno vyzdvihol jeho šéf doma a odviezol ho do kancelárie, kde potom ostal celý deň. Toto alibi je náležite vznesené, pretože tvrdenie popiera, že obžalovaný bol v pozícii spáchať trestný čin, pre ktorý je stíhaný, a zároveň je podopreté dôkazným prostriedkom – výpoveďou obžalovaného. Alibi sa bezprostredne vzťahuje na

⁴⁹ Zigiranyirazo Appeal Judgement, para. 18 (citácie vynechané).

⁵⁰ Nchamihigo Appeal Judgement, paras. 101, 102.

inkriminované miesto a čas. Na to, aby bola obžalovanému vina dokázaná nad opodstatnené pochybnosti musí prokuratúra vyvrátiť alibi preukázaním ich nepravdivosti. Svedok prokuratúry LAG vypovedal, že v ten deň videl obžalovaného prísť do Kamembe na Suzuki džípe okolo deviatej hodiny ráno. Výpoveď svedka bola v „priamom protiklade“ s výpoveďou obžalovaného – dôkazom jeho alibi. Súdny senát prijal svedeckú výpoveď LAG, ktorú navyše podporili ďalšie nepriame dôkazy, čím uznal, že výpoveď obžalovaného nebola vierohodná. Alibi tak bolo úspešne vyvrátené.⁵¹

Pre posúdenie vierohodnosti alibi má význam, kedy bola v priebehu procesu vznesená obhajoba uvedením alibi. Pravidlo 67 (A)(ii)(a) Pravidiel procesu a dokazovania ukladá obhajobe povinnosť vyrozumieť prokuratúru o zámere vzniesť obhajobu alibi v najskoršej možnej dobe ešte pred zahájením pojednávania. Vyrozumenie má špecifikovať miesto alebo miesta, na ktorých sa mal obžalovaný údajne nachádzať v inkriminovanom čase, a zároveň označiť dôkazy podporujúce toto tvrdenie.⁵²

Problematika oneskoreného uvedenia alibi bola riešená v prípade *Nchamihigo*. Obhajoba napadla rozsudok vo výrokoch o tom, že oneskorené vyrozumenie o alibi zbavilo prokuratúru možnosti prezentovať dôkazy vyvracajúce alibi, a zároveň že toto oneskorenie indikuje úmyselne vykonštruovanie alibi proti dôkazom obžaloby.⁵³ V svojej argumentácii sa oprela o ustanovenie Pravidla 67 (B), ktoré hovorí, že zlyhanie obhajoby pri poskytnutí včasného vyrozumenia o alibi nesmie

⁵¹ *Idem*, paras. 220, 221.

⁵² Rules of Procedure and Evidence, Rule 67: Reciprocal Disclosure of Evidence: (A) As early as reasonably practicable and in any event prior to the commencement of the trial: (ii) The Defence shall notify the Prosecutor of its intent to enter: (a) The defence of alibi; in which case the notification shall specify the place or places at which the accused claims to have been present at the time of the alleged crime and the names and addresses of witnesses and any other evidence upon which the accused intends to rely to establish the alibi[.]

⁵³ *Nchamihigo Appeal Judgement*, para. 94.

obmedziť právo obžalovaného spoľahnúť sa na tento druh obrany.⁵⁴

Odvolaací senát nenašiel žiadnu chybu v konštatovaní súdneho senátu, že prokuratúra utrpela ujmu oneskorením podaním obhajoby, pretože už uzavrela vlastné dokazovanie. Zároveň rozhodol, že súdny senát má právo posúdiť vierohodnosť alibi vo svetle oneskorenia uvedenia alibi, a teda vysloviť, že toto oneskorenie podlamuje vierohodnosť tvrdení obhajoby.⁵⁵

Hodnotenie dôkazu alibi a jeho odôvodnenie

Pri hodnotení dôkazu alibi má súdny senát (1) odkázať v rozsudku na princíp spočínutia dôkazného bremena na prokuratúre, (2) celkovo postupovať starostlivo a (3) uistiť sa, že konfrontáciou s dôkazmi prokuratúry o účasti obžalovaného na stíhanom skutku dospel k odôvodnenému záveru o vierohodnosti dôkazu.⁵⁶

Starostlivý postup pri zvažovaní dôkazov spočíva v tom, že sa dôkazné prostriedky analyzujú jednotlivo a v ich súhrne, pričom sa musia vziať do úvahy aj nepriame dôkazy. Zanedbanie analýzy vedie ku nesprávnym skutkovým zisteniam a chybnému záveru ohľadom obhajoby vznesením alibi. Odvolaací senát je povinný opätovne prehodnotiť dôkazy alibi a skutkové zistenia o pozícii obžalovaného v určitých časoch a na určitých miestach konfrontovať s celkovou situáciou.⁵⁷

⁵⁴ Rules of Procedure and Evidence, Rule 67 (B): Failure of the Defence to provide ... notice [of alibi] ... shall not limit the right of the accused to rely on the above defences.

⁵⁵ Nchamihigo Appeal Judgement, para. 99; Podania strán nasledovali v tomto poradí: V prvom rade sa prokuratúra oneskorila s podaním obžaloby (Indictment) dňa 11. decembra 2006. Dokazovanie pred súdnym senátom uzavrela dňa 1. februára 2007. Obhajoba následne uviedla alibi dňa 19. apríla 2007. Súdny senát by za normálnych okolností rešpektoval oneskorenie obhajoby s podaním uvádzajúcim obranu prostredníctvom alibi vzhľadom na oneskorené podanie obžaloby, v tomto prípade však časový rozdiel činil vyše štyri mesiace, čo podlomilo vierohodnosť dôkazu alibi.

⁵⁶ Zigiranyirazo Appeal Judgement, para. 20.

⁵⁷ Idem, paras. 45-48, 65-67.

Na základe judikatúry sa prezumuje, že súdny senát vyhodnotil všetky vykonané dôkazy, pokiaľ sa nepreukáže, že opomenul vziať do úvahy dôkaz, ktorý priamo súvisí so skutkovým stavom zisteným v rozsudku.⁵⁸ V prípade *Zigiranyirazo* sa súdny senát v rozsudku nezaoberal otázkou *uskutočniteľnosti ciest* medzi Kesho Hill a Camp Kanombe (prvý skutok) a medzi Rubaya a Kiyovu (druhý skutok), ich *trvaním* a *vzdialenosťou* medzi týmito miestami. Odvolací senát považuje tieto faktory za nepriame dôkazy alibi, ktoré majú pre posúdenie veci rozhodujúci význam.⁵⁹ „Tak ako nepriame dôkazy môžu slúžiť ako podklad pre odsúdenie, rovnako sa aj obžalovaný môže spoliehať na to, že posúžia na jeho obhajobu.“⁶⁰ Pri hodnotení alibi je preto nevyhnutné vziať do úvahy faktory vzdialenosti medzi miestom údajného pobývania v čase činu a miestom spáchania stíhaného skutku a času potrebného na precestovanie tejto vzdialenosti (za dopravných a iných relevantných okolností v dobe, kedy bol spáchaný skutok). Ak vyjde najavo, že takáto cesta nemohla byť uskutočniteľná, a zároveň obhajoba presvedčí súd o opodstatnenej možnosti, že sa obžalovaný skutočne zdržoval na udanom mieste, nemôže prokuratúra dokázať vinu obžalovaného nad opodstatnené pochybnosti. Odôvodnenie skutkových zistení opomínajúce uvedené faktory nepostačuje k tomu, aby súdny senát dospel k spravodlivému rozhodnutiu.⁶¹

Odvolací senát uzavrel posúdenie rozsudku vo veci *Zigiranyirazo* slovami, ktoré pre ich zásadnosť uvádzame v plnom znení:

Zločiny z ktorých bol Zigiranyirazo obvinený boli obzvlášť závažné, vyžadujúce najstarostlivejšiu analýzu. Namiesto toho však [súdny senát] prekrútil

⁵⁸ Idem, para. 45; citujúc Kvočka et al. Appeal Judgement, para. 23.

⁵⁹ Idem, para 45, 69.

⁶⁰ Idem, para. 49 (citácie vynechané).

⁶¹ Idem, para. 51, 73.

právny princíp distribúcie dôkazného bremena s ohľadom na alibi a vážne pochybil pri zaobchádzaní s dôkazmi. Následné odsúdenia Zigiranyiraza [za udalosti] na Kesho Hill a pri zátarase Kiyovu porušili najzákladnejšie a najfundamentálnejšie princípy spravodlivosti. Za týchto okolností nemal odvolací senát inú možnosť než zrušiť [tieto] odsúdenia.⁶²

2. Svedecká výpoveď spolupáchateľa

Druhou dôležitou problematikou, ktorú rieši súčasná judikatúra v prípade *Nchamihigo v. Prokurátor*, je požiadavka potvrdzovania dôkazu svedeckej výpovede komplica obžalovaného. Potvrdzovanie dôkazov (*corroboration of evidence*) patrí medzi zásadné oblasti dôkazného práva anglo-amerického *common law*, ktoré výrazne ovplyvňuje medzinárodné trestné právo. Z tohto dôvodu v prvom rade preberieme základné zásady potvrdzovania dôkazov, a potom sa pozrieme na zásadu, ktorú vyslovil odvolací senát tribunálu pre prípady výpovedí páchatelových komplicov.

Štandard potvrdenia dôkazu

Odvolací senát v prípade *Nahimana et al. v. Prokurátor* vymedzil základnú podmienku pre to, aby súd mohol prehlásiť, že dve svedecké výpovede sú navzájom potvrdené:

V prvom rade je odvolací senát toho názoru, že dve svedecké výpovede sa vzájomne potvrdzujú, keď jedna *prima facie* vierohodná výpoveď je kompatibilná s druhou *prima facie* vierohodnou výpoveďou ohľadom určitého faktu alebo sekvencie vzájomne súvisiacich faktov. Nie je pritom nevyhnutné, aby boli

⁶² *Idem*, para. 75.

obe výpovede identické vo všetkých aspektoch, alebo popisovali ten istý fakt rovnakým spôsobom. Každý svedok totiž prezentuje to, čo videl, zo svojho uhla pohľadu v čase, kedy sa udalosť odohrala, alebo ako porozumel druhým ľuďom, ktorí mu určitú udalosť vykreslili. Vierohodná výpoveď teda môže byť potvrdená i vtedy, keď sa od druhej líši v niekoľkých detailoch, pokiaľ je však zachovaná kompatibilita oboch výpovedí vo vylíčení predmetných faktov.⁶³

Tento právny názor bol následne potvrdený v odvolacom rozsudku prípadu *Karera v. Prokurátor*, kde odvolací senát uznal, že v svedeckých výpovediach sa štandardne zvyknú vyskytovať menšie nezrovnalosti. Na súdnom senáte spočíva posúdenie týchto nezrovnalostí a rozhodnutie, či sú svedecké výpovede i napriek nim vierohodné a navzájom potvrdené. Nemusí pritom vysvetliť, ako vyhodnotil každú nezrovnalosť do detailu.⁶⁴ Má však povinnosť dôkladne vyhodnotiť dôkazy v ich súhrne.⁶⁵

Na druhej strane, judikatúra medzinárodných trestných tribunálov obsahuje množstvo prípadov, kedy boli svedecké výpovede vyhodnotené ako nepostačujúce na potvrdenie iných dôkazov. Je tomu tak napríklad v prípadoch, keď sa svedecké výpovede netýkajú rovnakej udalosti, ale udalostí rozdielnych, hoci povahou podobných.⁶⁶ Rovnako odvolací senát v rozsudku v prípade *Seromba* poukázal na to, že nedostatok vedomosti

⁶³ Nahimana et al. Appeal Judgement, para. 20.

⁶⁴ Karera Appeal Judgement, para. 172-175; para. 174 odkazuje na Kvočka et al. Appeal Judgement, para. 23

⁶⁵ V prípade *Prokurátor v. Nahimana et al.* súdny senát hodnotil svedecké výpovede trinástich svedkov obhajoby týkajúce sa času a okolností zatknutia obžalovaného Ngezu v apríli 1994, pričom ich označil za „celkovo nezlučiteľné“ (thoroughly inconsistent). Odvolací senát sa nestotožnil s týmto názorom, a po dôkladnom prehodnotení presnosti výpovedí ohľadom miesta a času zatknutia Ngezu rozhodol, že malé rozdiely v detailoch nemôžu viesť k označeniu výpovedí za „celkovo nezlučiteľné“. Pozri Nahimana et al. Appeal Judgement, paras. 426-431.

⁶⁶ V rovnakom prípade vypovedali dvaja svedkovia o mítingoch, na ktorých sa zúčastnili, a na ktorých mal obžalovaný verejne ponižovať Tutsiov a vyhrážať sa im smrťou. Keďže však svedkovia hovoria o dvoch mítingoch, medzi ktorými uplynuli dva roky, nemožno povedať, že sa svedectvá o tom, že mal obžalovaný niekedy verejne zastrašovať Tutsiov, potvrdzujú. Pozri Nahimana et al. Appeal Judgement, para. 547.

svedka o určitej udalosti sám o sebe nepotvrďuje fakt, že sa udalosť nestala.⁶⁷

Požiadavka potvrdenia samostatnej výpovede

Latinské právne pravidlo „*unus testis, nullus testis*“ poukazuje na to, že súd môže určité tvrdenie jedného svedka považovať za dokázané len vtedy, ak je podporené aspoň jednou ďalšou výpoveďou iného svedka. Ako sme už zmienili, anglo-americké právo toto podporenie výpovede označuje termínom *corroboration*. V krajinách *common law* súčasné dôkazné právo takúto podmienku nevyžaduje. Podmienka minimálne dvoch výpovedí pre dokázanie faktu neexistuje ani v pravidlách dokazovania pred súdmi kontinentálnej právnej kultúry.⁶⁸ Rovnako v medzinárodnom trestnom práve je v tejto záležitosti judikatúra oboch *ad hoc* tribunálov dostatočne ustálená. Výpoveď jedného svedka automaticky nevyžaduje potvrdenie druhou svedeckou výpoveďou na to, aby procesná strana preukázala určité fakty obsiahnuté vo výpovedi svojho svedka.⁶⁹

V prípade *Gacumbitsi* odvolací senát ďalej špecifikoval, že požiadavka potvrdenia dôkazu neexistuje ani v prípade nepriamej výpovede samostatného svedka. I takýto nepriamy dôkaz dokáže sám o sebe preukázať určitý fakt, pokiaľ ho súdny senát vyhodnotí s náležitou opatrnosťou.⁷⁰ Rovnako sa pri

⁶⁷ „Skutočnosť, že svedok FE55 nikdy nepočul, že to bol Athanase Seromba, ktorý vydal ... ľudí [vrahom], nepreukazuje, že nález súdneho senátu o tom, že Athanase Seromba odohnal Meriam a ďalších utečencov z presbytára, bol neodôvodnený.“ Pozri *Seromba Appeal Judgement*, para. 95.

⁶⁸ Pozri precedensy, na ktoré odkazuje odvolací senát v *Nchamihigo Appeal Judgement*, para. 43. Ohľadom národných právnych systémov kontinentálnej právnej kultúry sa na rovnakom mieste odvoláva na *Tadić Trial Judgement*, para. 539.

⁶⁹ Pozri odkazy na judikáty v *Nahimana et al. Appeal Judgement*, footnote 1312. Z judikatúry vyberáme tieto citácie:

„Odvolací senát pripomína, že judikatúra tribunálu nevyžaduje potvrdenie výpovede samostatného svedka, a že sudcovia súdneho senátu sú v najlepšej pozícii vyhodnotiť vierohodnosť svedka a spoľahlivosť získaných dôkazov.“ Pozri *Nahimana et al. Appeal Judgement*, para. 949.

„[Pre prijatie jej výpovede] je irelevantné, že jej výpoveď bola nepotvrdená, kým výpoveď odvolateľa bola potvrdená svedkom CBN. Pred týmto tribunálom nie je požiadavka potvrdenia a nezáleží ani na počte svedkov.“ Pozri *Semanza Appeal Judgement*, para. 153.

⁷⁰ *Gacumbitsi Appeal Judgement*, para. 72

preukázaní znaku trestného činu môže súdny senát výhradne spoľahnúť na nepotvrdený odvodený dôkaz, no samozrejme to nie je jeho povinnosťou.⁷¹

Na druhej strane spadá do právomoci súdneho senátu vysloviť, že na to, aby bol v preukázaný určitý fakt, je nevyhnutné jeho potvrdenie ďalším dôkazom. Vždy pri tom bude záležať na okolnostiach konkrétneho prípadu, napríklad keď sa vo výpovedi vyskytnú nezrovnalosti v tvrdeniach, keď výpoveď nie je v zhode s výsledkami znaleckých skúmaní či inými dôkazmi, alebo keď súd pre iný dôvod nepovažuje výpoveď za dostatočne vierohodnú.⁷²

Požiadavka potvrdenia výpovede spolupáchateľa

Obhajoba Nchamihiga napadla právny názor súdneho senátu o tom, že senát nemal povinnosť získať dôkazy, ktoré by potvrdili tvrdenia obsiahnuté vo výpovediach šiestich Nchamihigových spolupáchateľov, na to, aby z týchto tvrdení vyvodil skutkové nálezy vedúce k odsúdeniu obžalovaného.⁷³ Argumentáciu oprela o predchádzajúce nálezy odvolacieho senátu v prípadoch *Nahimana et al.* a *Muvunyi*. V prvom citovanom rozsudku odvolací senát vyslovil, že súdny senát nepochybil, keď požadoval podoprenie výpovede komplica. V druhom rozsudku odvolací senát považoval za nevyhnutné, aby súdny senát posúdil, či bola výpoveď komplica potvrdená.⁷⁴ Prokurátor

⁷¹ Idem, para 133.

⁷² „Odvolací senát pripomína, že pokiaľ sa súdny senát spolieha na svedectvo samostatného svedka, nie je to sám o sebe chybný nález. Svedecká výpoveď nemusí byť potvrdená na to, aby preukázala fakty, a súdny senát má právomoc posúdiť, či je vzhľadom na okolnosti konkrétneho prípadu potvrdenie výpovede nevyhnutné alebo nie.“ Pozri Seromba Appeal Judgement, para. 79.

„[V judikatúre] je dostatočne ustálené, že výpoveď samostatného svedka ohľadom skutkového faktu môže byť prijatá ako dôkaz bez potreby potvrdenia. Avšak odvolací senát je toho názoru, že judikatúra sa nemôže vykladať tým spôsobom, že sa súdny senát nemôže uchýliť ku potvrdzovaniu; súdny senát tak môže robiť z titulu vlastného uváženia. V predložennom prípade bol súdny senát oprávnený preveriť fakty a hodnotiť vierohodnosť svedka odkazom na výpovede iných svedkov.“ Pozri Bagilishema Appeal Judgement, para. 79 (citácie vynechané).

⁷³ Nchamihigo Appeal Judgement, para. 36.

⁷⁴ Idem, para. 40.

naopak argumentoval, že súdny senát bol dostatočne pozorný pri hodnotení svedeckých výpovedí, ako to vyžaduje príslušná judikatúra.⁷⁵

Odvolací senát sa odvolal na svoj predchádzajúci rozsudok vo veci *Niyitegeka*, v ktorom je vyslovená možnosť súdneho senátu spolahnúť sa na výpoveď komplica, pokiaľ dôkladne zváži možné pohnútky a úmysly, ktoré ho viedli k výpovedi.⁷⁶ Zároveň poukázal na judikát odvolacieho senátu Špeciálneho súdu pre Sierra Leone, ktorý rozšíril túto možnosť súdneho senátu aj o výpoveď samostatného komplica,⁷⁷ pričom sa s týmto právnym názorom stotožnil aj v posudzovanom prípade, a tým ustálil judikatúru v tejto veci.

V prvom rade odmietol interpretáciu judikatúry prezentovanú obhajobou. V prvoinštančnom rozsudku *Nahimana et al.* sa súdny senát oprel o svedeckú výpoveď komplica len do rozsahu, v ktorom bola podporená ďalšími dôkazmi. Odôvodnil to tiež zmätočnosťou a protirečivosťou komplicovej výpovede. Odvolací senát súhlasil s postupom súdneho senátu, ktorý bol v plnom súlade s jeho právomocou posudzovať dôkazy. V žiadnom prípade tento súhlas neznamena, že súdny senát má povinnosť oprieť sa výhradne o potvrdenú výpoveď komplica. Ani právny názor odvolacieho senátu v prípade *Muvunyi* neindikuje kategorickú požiadavku potvrdzovať výpovede komplicov. Súdny senát v svojom rozsudku síce konštatoval, že svedok mal motív prihoršiť obžalovanému v snahe zmenšiť vlastný podiel na zločinoch, no opomenul sa zaoberať záležitosťou potvrdzovania výpovede. Odvolací senát vyslovil, že vzhľadom na odhalený motív svedka bolo povinnosťou súdneho senátu posúdiť, či jeho

⁷⁵ Krajišnik Appeal Judgement, para. 146.

⁷⁶ Niyitegeka Appeal Judgement, para. 98.

⁷⁷ „[Súdny senát] môže odsúdiť [obžalovaného] na základe dôkazu [svedeckej výpovede] samostatného svedka, hoci aj komplica [obžalovaného], pokiaľ je tento dôkaz hodnotený s opatrnosťou.“ Pozri Brima et al. Appeal Judgement, para. 129.

výpoveď bola potvrdená inými dôkazmi, respektíve v akom rozsahu.⁷⁸

Odvolačí senát poukázal na to, že súdny senát je v najlepšej pozícii vyhodnocovať svedecké výpovede a iné pred ním vykonané dôkazy a zvážiť relevantné faktory každého prípadu, napríklad hodnovernosť a jasnosť hlavnej výpovede svedka (*examination-in-chief*), jeho odpovede na otázky počas krížového výsluchu (*cross-examination*), účasť svedka na popisovaných udalostiach, jeho správanie pred súdom, jeho nepravdivé výpovede v minulosti, či možné motivácie klamať pred súdom. V prípade svedeckej výpovede spolupáchateľa prichádzajú do úvahy ďalšie dôležité faktory; napríklad či spolupáchateľ uzatvoril s prokurátorom dohodu o vine a treste (*plea agreement*), či už bol súdený a odsúdený za svoju účasť na zločinoch, alebo či stále očakáva súdny proces, alebo či má nejaký iný dôvod vypovedať zaujato proti obžalovanému. Potvrdzovanie výpovede je len jedným z týchto faktorov, ktoré súdny senát berie do úvahy pri posúdení jej vierohodnosti.⁷⁹

Vzhľadom na hore uvedené, odvolačí senát je toho názoru, že skutočnosť, že je v súlade s voľnou úvahou súdneho senátu spoľahnúť sa na nepotvrdenú, no inak vierohodnú svedeckú výpoveď, sa rovnako vzťahuje na dôkaz svedeckou výpoveďou spolupáchateľa, za predpokladu že posudzovateľ faktov uplatní primeranú opatrnosť pri posudzovaní takéhoto dôkazu.⁸⁰

Odvolačí senát však môže vysloviť, že súdny senát pri hodnotení výpovede komplica neuplatnil primeranú opatrnosť. Ako príklad môže poslúžiť výpoveď svedka prokuratúry a zároveň údajného spolupáchateľa BRK týkajúca zavraždenia ľudí vzatých

⁷⁸ Nchamihigo Appeal Judgement, paras. 44, 45.

⁷⁹ Idem, para. 47.

⁸⁰ Idem, para. 48.

zo štadióna Kamarampaka v prípade *Nchamihigo*.⁸¹ BRK sa údajne priamo podieľal na zabíjaní a počas výpovede v Nchamihigovom procese čakal na vlastný proces za tieto skutky. Súdny senát v rozsudku uviedol, že výpoveď svedka BRK hodnotil vzhľadom na túto skutočnosť so zvýšenou obozretnosťou, no dospel k záveru, že tento svedok nemal motív nepravdivo usvedčiť obžalovaného Nchamihiga. Obhajoba záver súdneho senátu napadla z viacerých dôvodov.⁸²

Úvodom právnej úvahy odvolací senát pripomenul svoj skorší názor vyslovený v rozsudku *Ntagerura et al.*, že „svedectvo spolupáchateľa nie je *per se* nespoľahlivé, hlavne keď môže byť spolupáchateľ dôkladne vypočutý v krížovom výsluchu“.⁸³ Posudzovateľ pritom musí pristupovať k hodnoteniu výpovede so zvýšenou opatrnosťou ku všetkým okolnostiam prípadu, keďže svedok môže mať záujem falošne usvedčiť obžalovaného alebo inak klamať.⁸⁴

Súdny senát podľa rozsudku odvolacieho senátu došiel pri hodnotení výpovede BRK k neopodstatnenému záveru. Súdny senát si totiž zjavne protirečil, keď v jednom odseku uviedol, že „BRK nemal žiadny motív ani pohnútku falošne usvedčiť odvolateľa“, a v nasledujúcom odseku vyslovil, že „časti výpovede svedka BRK mohli byť prehnané alebo vymyslené za účelom usvedčenia odvolateľa, a preto sa na ne ako také nedá spoľahnúť“. Bez poskytnutia bližšieho vysvetlenia nie je možné bezpečne dospieť k záveru, že svedok nemal nekalé úmysly.⁸⁵ Takýto záver ďalej podlamuje skutočnosť, že svedok ako

⁸¹ *Idem*, paras. 301-314.

⁸² Podľa obhajoby súdny senát pochybil tým, že (1) zlyhal pri posúdení neskorého priznania sa svedka k podielu na masakroch, jeho motívov vypovedať pred tribunálom a zveličovania pri vypovedaní; (2) nepovažoval neistotu svedka ohľadom dátumov za narušujúcu jeho vierohodnosť; (3) neposúdil nezrovnalosti medzi výpoveďou BRK a jeho predchádzajúcimi výpoveďami, ako i výpoveďami iných svedkov; (4) považoval výpoveď BRK za potvrdenú inými dôkazmi; a (5) nevzal do úvahy iné dôkazy, ktoré podlamovali výpoveď svedka BRK. Pozri *Idem*, para. 303.

⁸³ *Ntagerura et al. Appeal Judgement*, para. 204.

⁸⁴ *Nchamihigo Appeal Judgement*, para. 305.

⁸⁵ *Idem*, paras. 306-307.

podozrivý I. kategórie⁸⁶ veril, že výpoveďou pre prokuratúru tribunálu prispeje nielen k uzmiereniu v Rwande, ale aj ku väčšej zhovievavosti súdu v jeho procese pri možnom ukladaní trestu. Medzi ďalšie nezrovnalosti ohľadom tohto svedka patrila napríklad skutočnosť, že v minulosti už vykonštruoval krivé výpovede, aby utajil svoj podiel na masakroch, a tiež to, že nevedel dostatočne určiť, kedy sa odohrali relevantné udalosti.

Väčšina odvolacieho senátu dospela k tomu, že nesprávnou analýzou svedeckej výpovede v prvej inštancii bola zneužitá právomoc uváženia, pretože žiadny rozumný posudzovateľ by nedošiel k tomu, že výpoveď svedka BRK bola vierohodná. Následne bola relevantná časť rozsudku súdneho senátu zrušená a odvolateľ Nchamihigo bol definitívne oslobodený spod tohto bodu obžaloby. Zložitosť prehodnotenia dôkazov v druhej inštancii potvrdzuje odlišné stanovisko sudcu Pocara⁸⁷, ktorý sa aj v tomto prípade plne zastal súdneho senátu. Podľa jeho slov súdny senát „uplatnil mimoriadnu rozvážnosť pri spoľahnutí sa na výpoveď BRK“. Naproti tomu väčšina odvolacieho senátu pochybila tým, že prehodnotila vierohodnosť svedka BRK *de novo* bez toho, aby si sama vypočula jeho výpoveď. Dopustila sa nesprávneho narušenia konzistentného hodnotenia výpovede súdnym senátom a porušila tak štandard hodnotenia dôkazov v odvolacom konaní.⁸⁸

Záver

⁸⁶ Podozriví z trestných činov spáchaných počas genocídy v Rwande boli podľa rwandského zákona o genocíde (Rwandan Organic Law on the Organization of Prosecutions for Offences constituting the Crime of Genocide or Crimes against Humanity) z roku 1996 rozdelení do štyroch kategórií. Do I. kategórie spadali podozriví z najzávažnejších zločinov, menovite organizovania, plánovania a podnecovania ku genocíde, osoby páchajúce zločiny z pozície autority, vrahovia vyznačujúci sa zvláštnou krutosťou či brutálnosťou, a taktiež páchatelia sexuálneho násillia. Pozri Kambanda Trial Judgement, para. 18.

⁸⁷ Nchamihigo Appeal Judgement, Partly Dissenting Opinion of Judge Pocar.

⁸⁸ Idem, para. 8.

V článku sme čitateľom, zaujímajúcim sa o medzinárodné trestné právo, predstavili dve súčasné judikáty odvolacieho senátu Medzinárodného trestného tribunálu pre Rwandu, ktoré výraznou mierou ovplyvnili jurisprudenciu ohľadom prístupu ku hodnoteniu dôkazov. Odvolací senát v prvom rade pripomenul, akým spôsobom sa v odvolacej inštancii posudzujú údajné právne a skutkové omyly. V prípade právneho omylu odvolací senát artikuluje správny štandard a uplatní ho na dôkazy vykonané pred súdnym senátom. Odsudzujúci rozsudok môže byť potvrdený len vtedy, ak bude odvolací senát naďalej presvedčený nad opodstatnené pochybnosti o vine obžalovaného. Odvolací senát v oboch rozsudkoch poukázal na to, že skutkové nálezy môže zrušiť len vo výnimočných prípadoch, keďže si ctí štandardnú úlohou súdneho senátu priamo pozorovať a vykonávať dôkazy. Takýto prípad nastane, keď by podľa odvolacieho senátu žiadny rozumný posudzovateľ nedošiel k nálezu vyslovenému súdnym senátom. Zároveň musí skutkový omyl viesť k nespravodlivému rozsudku.

Diskusia o hodnotení dôkazov začína názorným príkladom nesprávneho postupu súdneho senátu v prípade *Siméon Nchamihigo v. Prokurátor*. Podľa väčšiny odvolacieho senátu sa súdny senát nedostatočne venoval otázke vierohodnosti svedka prokuratúry a z vykonaných dôkazov vyvodil chybné závery. Nepochybne si však zasluhuje pozornosť nesúhlasný názor dvoch sudcov odvolacieho senátu, ktorí v svojom odlišnom stanovisku presvedčivo zdôvodňujú, prečo sa mal odvolací senát v rozsudku spoľahnúť na bezchybné vyhodnotenie dôkazov súdnym senátom. V odvolacom rozsudku *Protais Zigiranyirazo v. Prokurátor* sú ucelene ozrejmene pravidlá nakladania s dôkazmi alibi. V tomto prípade súdny senát nesprávne uplatnil dôkazné bremeno a následne chybné vyhodnotil dôkazy alibi. Aby bolo alibi úspešne vznesené, obhajobe postačuje prezentovať dôkaz spôsobilý vnieť opodstatnenú pochybnosť do argumentácie

prokuratúry. Náležite vznesené alibi môže prokurátor vyvrátiť len tým, že poukáže na ich irelevantnosť k miestu a času spáchania skutku, alebo, ak sa alibi priamo vzťahujú na inkriminované miesto a čas, eliminuje opodstatnenú možnosť, že je alibi pravdivé. Dosiahne to napríklad tým, že preukáže nevierohodnosť dôkazu alibi. Súdny senát má povinnosť starostlivo vyhodnotiť dôkazy alibi a presvedčivo odôvodniť svoj záver o vierohodnosti takýchto dôkazov, pričom má venovať náležitú pozornosť vzdialenostiam, trvaním a uskutočniteľnosťou ciest medzi relevantnými miestami. V kauze *Nchamihigo* sa odvolací senát okrem iného taktiež zaoberal záležitosťou potvrdzovania dôkazov, pričom vyslovil, že samostatná výpoveď spolupáchateľa postačuje na preukázanie faktov, pokiaľ ju po dôkladnom zvážení súdny senát pokladá za vierohodnú. Záverom tejto pasáže prezentujeme konkrétny prípad prehodnotenia svedeckej výpovede spolupáchateľa odvolacím senátom.

Ako to už v súčasnosti môžeme pozorovať na prístupe ku dôkazom či procesnej taktike, tak u prokuratúry, ako i obhajoby, tieto nálezy mali výrazný dopad na prax pred tribunálom. S témami prehodnotenia dôkazov vykonaných v prvej inštancii odvolacím súdom, prezentácie a vyvracania alibi, či svedeckej výpovede spolupáchateľa sa však taktiež každodenne stretávame v trestnoprávnej praxi pred národnými súdmi. Aj s vzhľadom na vysokú autoritu a presvedčivosť rozsudkov odvolacieho senátu tribunálu nepochybujeme o tom, že jeho súčasné nálezy prezentované v tomto článku môžu inšpirovať teoretikov i praktikov nášho národného trestného práva.

Bibliografia

Použité a odporúčané publikácie

Africa Human Rights Watch. *Shattered lives: sexual violence during the Rwandan genocide and its aftermath*, New York/London : Human Rights Watch, 1996, 103 s.

Ball, Howard. *Prosecuting War Crimes and Genocide: The Twentieth Century Experience*, Lawrence : University Press of Kansas, 1999, 300 s.

Cassese, Antonio. *International Criminal Law*, Oxford : Oxford University Press, 2003, 472 s.

Dallaire, Roméo. *Shake Hands with the Devil: The Failure of Humanity in Rwanda*. London : Arrow Books, 2004, 562 s.

Des Forges, Alison. *Leave no one to tell the story: Genocide in Rwanda*, New York: Human Rights Watch, 1999, 789 s.

Gourevitch, Philip. *We Wish to Inform You That Tomorrow We Will be Killed With Our Families: Stories from Rwanda*. London : Picador, 2000, 356 s.

Jelínek, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. Praha : Leges, 2010, 784 s.

Jones, John, & Powles, Steven. *International Criminal Practice*, 3rd ed., Ardsley : Transnational Publishers, 2003, 1085 s.

Prunier, Gerard. *The Rwanda Crisis: History of a Genocide*. New York : Columbia University Press, 1995, 424 s.

Šturma, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva*. Praha : Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2002, 311 s.

Válek, Petr. *Klíčová rozhodnutí mezinárodních tribunálů ve světle mezinárodního práva*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2009, 240 s.

Právne predpisy

Štatút tribunálu (*Statute of the Tribunal*), prijatý 8. novembra 1994 v znení z 13. októbra 2006; prebrané z www.unicttr.org dňa 30. júna 2010.

Pravidlá procesu a dokazovania (Rules of Procedure and Evidence), prijaté 29. júna 1995 v znení z 1. októbra 2009; prebrané z www.unictr.org dňa 30. júna 2010.

Judikáty

Alfred Musema v. The Prosecutor, Case No. ICTR-1996-13-A, Judgement, 16 November 2001 ("Musema Appeal Judgement")

Eliézer Niyitegeka v. The Prosecutor, Case No. ICTR-1996-14-A, Judgement, 9 July 2004 ("Niyitegeka Appeal Judgement")

Ferdinand Nahimana et al. v. The Prosecutor, Case No. ICTR-1999-52-A, Judgement, 28 November 2007 ("Nahimana et al. Appeal Judgement")

François Karera v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2001-74-A, Judgement, 2 February 2009 ("Karera Appeal Judgement")

Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda v. The Prosecutor, Case No. ICTR-1996-3-A, Judgement, 26 May 2003 ("Rutaganda Appeal Judgement")

Laurent Semanza v. The Prosecutor, Case No. ICTR-1997-20-A, Judgement, 20 May 2005 ("Semanza Appeal Judgement")

Léonidas Nshogoza v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2007-91-A, Judgement, 15. March 2010 ("Nshogoza Appeal Judgement").

Protais Zigiranyirazo v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2001-73-A, Judgement, 16. November 2009 ("Zigiranyirazo Appeal Judgement").

Siméon Nchamihigo v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2001-63-A, Judgement, 18. March 2010 ("Nchamihigo Appeal Judgement").

Simon Bikindi v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2001-72-A, Judgement, 18. March 2010 ("Bikindi Appeal Judgement").

Sylvestre Gacumbitsi v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2001-64-A, Judgement, 7 July 2006 ("Gacumbitsi Appeal Judgement")

Tharcisse Muvunyi v. The Prosecutor, Case No. ICTR-2000-55A-A, Judgement, 29 August 2008 ("Muvunyi Appeal Judgement")

The Prosecutor v. André Ntagerura et al., Case No. ICTR-1999-46-A, Judgement, 7 July 2006 (“*Ntagerura et al.* Appeal Judgement”)

The Prosecutor v. Alex Tamba Brima, Brima Bazzy Kamara and Santigie Borbor Kanu, Case SCSL-2004-16-A, Appeal Judgement, 3 March 2008 (“*Brima et al.* Appeal Judgement”)

The Prosecutor v. Athanase Seromba, Case No. ICTR-2001-66-A, Judgement, 12 March 2008 (“*Seromba* Appeal Judgement”)

The Prosecutor v. Duško Tadić, Case No. IT-1994-1-A, Judgement, 15 July 1999 (“*Tadić* Appeal Judgement”).

The Prosecutor v. Elizaphan Ntakirutimana and Gérard Ntakirutimana, Cases Nos. ICTR-1996-10-A and ICTR-1996-17-A, Judgement, 13 December 2004 (“*Ntakirutimana* Appeal Judgement”).

The Prosecutor v. Jean Kambanda, Case No. ICTR-1997-23-S, Judgement, 4 September 1998 (“*Kambanda* Trial Judgement”)

The Prosecutor v. Milomir Stakić, Case No. IT-1997-24-A, Judgement, 22 March 2006 (“*Stakić* Appeal Judgement”)

The Prosecutor v. Miroslav Kvočka et al., Case No. IT-1998-30/1-A, Judgement, 28 February 2005 (“*Kvočka et al.* Appeal Judgement”)

The Prosecutor v. Momčilo Krajišnik, Case No. IT-2000-39-A, Judgement, 17 March 2009, (“*Krajišnik* Appeal Judgement”)

The Prosecutor v. Radislav Krstić, Case No. IT-1998-33-A, Judgement, 19 April 2004 (“*Krstić* Appeal Judgement”)

Barilik, I. N.

**Selected Issues in the Law of Evidence in the Recent
Jurisprudence of the International Criminal Tribunal for
Rwanda**

SUMMARY

The presented article introduces to the Slovak and Czech legal community the recent jurisprudence of the Appeals Chamber of the International Criminal Tribunal for Rwanda, specifically the appeal judgements in the cases of *Siméon Nchamihigo v. The Prosecutor* and *Protais Zigiranyirazo v. The Prosecutor*. The article commences with a brief characterisation of the appellate procedures before the ICTR. Further, the backgrounds of both of the accused persons and their trials are outlined, to provide the reader with an introduction to the factual and legal matters discussed in the paper. The Trial Chamber found Siméon Nchamihigo guilty of genocide, murder as a crime against humanity, extermination as a crime against humanity, and other inhumane acts as a crime against humanity, and imposed a single sentence of life imprisonment. On appeal, several convictions of the Appellant were reversed and the sentence was reduced to 40 years in prison. Protais Zigiranyirazo was convicted for genocide and exterminations as a crime against humanity, as well as for aiding and abetting genocide, and sentenced to 20 years of imprisonment. The Appeals Chamber reversed his conviction and entered a verdict of acquittal. The appeal judgements have had a significant impact on the jurisprudence governing the rules of evidence before the Tribunal. From the outset, the article presents an example of erroneous assessment of evidence by the Trial Chamber in the *Nchamihigo* case, in regard to the material facts inferred from a Prosecution Witness's testimony, which supported his conviction for aiding and abetting the killings of three Tutsi girls. However, this finding of the Majority of the Appeals Chamber might be considered questionable, given the persuasive dissent of two Judges of the Appeals Chamber. The way the Trial Chamber handled the evidence of alibi was crucial in the *Zigiranyirazo* case. The Chamber failed to apply the correct burden of proof, erroneously shifting the burden of proving material facts

beyond a reasonable doubt to the shoulders of the Defence. For the defence of alibi to succeed, it is only necessary for an accused to raise a reasonable doubt in the Prosecution case. Where an alibi is properly raised, the Prosecution must rebut alibi beyond reasonable doubt, by eliminating the reasonable possibility that the alibi is true. Trial Chambers are obliged to carefully assess the evidence of alibi and to provide a reasoned opinion on the credibility of such evidence, paying special attention to the issues such as distances, times and feasibilities of travel between the places in question. Furthermore, in the *Nchamihigo* case, the Appeals Chamber has found that a Trial Chamber's discretion to rely on uncorroborated, but otherwise credible, witness testimony applies equally to the evidence of accomplice witnesses, provided that the appropriate caution is applied in assessing such evidence. The author observes that the recent legal opinions of the Appeals Chamber on the evidentiary rules have already had an impact on the daily practice at the Tribunal. He also believes that the matters of evidence assessment discussed in this paper might be inspirational for the researchers and practitioners in his national jurisdiction.

I. N. Barilik

**Ausgewählte Fragen aus dem Beweisrecht in der neueren
Jurisprudenz des internationalen Straftribunals für Ruanda
ZUSAMMENFASSUNG**

Der Artikel stellt der slowakischen und der tschechischen juristischen Öffentlichkeit eine neuere Jurisprudenz der Berufungskanzlei des Internationalen Straftribunals für Ruanda, insbesondere den Spruch in Sachen der Berufung in der Causa von *Siméon Nchamihiga v. Kläger und Protais Zigiranyirazo v. Kläger* vor. Der Artikel beginnt mit einer

kurzen Charakteristik der Berufungsprozedur beim genannten Gericht. Weiterhin wird das Bild der Angeklagten und ihrer Strafprozesse dargestellt und der Leser auf diese Weise mit den Fakten und den in dieser Abhandlung analysierten Rechtsangelegenheiten bekannt gemacht. Der Gerichtshof fand Siméon Nchamihiga des Genozids, der Morde als Verbrechen gegen die Menschlichkeit, der Ausrottung als Verbrechen gegen die Menschlichkeit und weiterer unmenschlicher Taten als Verbrechen gegen die Menschlichkeit schuldig und erteile ihm eine lebenslange Haft. Im Laufe der Berufung wurden mehrere Überführungen annulliert und die Strafe auf 40 Jahre Haft gemildert. Protais Zigiranyirazo wurde des Genozids und der Ausrottung als Verbrechen gegen die Menschlichkeit sowie der Beteiligung an Genozid sowie Anstiftung zum Genozid für schuldig erklärt und zu 20 Jahren Haft verurteilt. Das Berufungsgericht hat seine Überführung annulliert und den Freispruch ausgesprochen. Die Entscheidungen des Berufungsgerichtes wirken sich bedeutend auf die Jurisprudenz aus, nach der sich die Entscheidungsregeln beim Tribunal richten. Der Artikel zeigt das Beispiel einer fälschlichen Beurteilung der Beweise durch das Strafgericht in der Causa von *Nchamihiga* von ihrem Anfang, angesichts der wichtigen Tatsachen, die vom Zeugnis des Zeugen der Anklage abgeleitet werden konnten und zu seiner Verurteilung für Beteiligung und Anstiftung zum Mord an drei Mädchen aus der ethnischen Gruppe der Tutsi beigetragen haben. Nichtsdestotrotz darf diese Mehrheitsentscheidung des Berufungsgerichts angesichts des überzeugenden Widerspruchs von zwei Richtern des Berufungsgerichtes als strittig betrachtet werden. Wie das Strafgericht mit den Beweisen umging, war in der Causa von *Zigiranyirazo* hinsichtlich des Alibis von Schlüsselbedeutung. Das Tribunal hat die richtige Beweislast nicht zur Geltung gebracht und die Nachweislast wichtiger Tatsachen ohne allen Zweifel fälschlicherweise auf die Schultern der Verteidigung

geschoben. Zum Erfolg des Alibis genügt, wenn der Angeklagte im Falle der Anklage begründete Zweifel erhebt. Dort, wo das Alibi richtig erhebt wird, muss die Anklage das Alibi ohne allen Zweifel entkräften, indem sie die Möglichkeit entkräftet, dass das Alibi wahrhaftig wäre. Die Strafgerichte müssen die Beweise hinsichtlich des Alibis sorgfältig beurteilen und eine begründete Meinung über die Vertrauenswürdigkeit eines solchen Beweises vorlegen. Sie widmen eine besondere Aufmerksamkeit den Fragen der Machbarkeit einer Reise zwischen zwei gegebenen Standorten unter Berücksichtigung ihrer Entfernung und der zur Verfügung stehenden Zeit. In der Causa von *Nchamihiga* hat das Berufungsgericht weiterhin festgestellt, dass die Entscheidung sich auf unbegründete aber sonst glaubwürdige Aussagen der Zeugen zu verlassen, sich auch auf Beweise von Zeugen der Mitverbrecher bezieht, unter der Voraussetzung, dass solche Beweise mit entsprechender Umsicht beurteilt werden. Der Autor bemerkt, dass solche Rechtsmeinungen sich bereits auf die alltäglichen Vorgänge des Tribunals ausgewirkt haben. Er ist auch der Meinung, dass die Fragen der Beurteilung der Beweise, die dieser Artikel erörtert, sowohl für die Theorie als auch für die Praxis in seiner landesinternen Jurisdiktion anregend sein dürfen.